

*Безкровний А.В.,
аспірант юридичного факультету,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»,
м. Київ, Україна,
e-mail: bezkrovnyiav@krok.edu.ua,
ORCID: 0009-0004-4453-970X*

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ПАРЛАМЕНТСЬКОГО КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В сучасних умовах державотворення важливим аспектом забезпечення незалежності, суверенності, територіальної цілісності та подальшого розвитку України є парламентський контроль за діяльністю органів національної безпеки. Наведене зумовлене не тільки викликами, що постають перед нашою країною в умовах зовнішньої агресії, але й необхідністю забезпечення демократичних принципів управління та підзвітності державних інститутів. З огляду на вказане, актуалізується потреба в наукових дослідженнях щодо особливостей здійснення парламентського контролю за діяльністю органів національної безпеки в умовах воєнного стану.

Парламент, як представницький орган влади, виконує ключову роль у формуванні політики у сфері безпеки і оборони, для ефективності якої важливо оперативно отримувати точну інформацію про реалізацію повноважень органів національної безпеки. Особливо гострою ця потреба є зараз – під час триваючого воєнного стану, обумовленого повномасштабним вторгненням російської федерації на територію України.

Як справедливо вказують І.Т. Зварич, О.І. Зварич, Ж.І. Дутчак, парламентський контроль являє собою «чітко визначену систему конституційних дій парламенту (як парламентської більшості, так і парламентської меншості й опозиції зокрема) та утворених ним спеціальних органів, спрямованих на перевірку й оцінку діяльності передусім системи органів виконавчої влади на чолі з урядом, з можливим застосуванням до них відповідних санкцій» [1, с. 42].

Нормативно-правова основа для здійснення парламентського контролю, зокрема, й за діяльністю органів національної безпеки, визначена у ст. 85 Конституції України [3], ст. 6 Закону України «Про національну безпеку України» [5] та положеннях Регламенту Верховної Ради України [5], згідно яких Верховна Рада України провадить «парламентський контроль й приймає закони України, які визначають і регулюють діяльність органів сектору безпеки

і оборони та їхні повноваження, а також затверджує відповідні бюджетні асигнування та приймає рішення щодо звіту про їх використання».

Спеціальним суб'єктом, який створено у відповідності ст.89 Основного Закону України, та який уповноважено у Верховній Раді України на здійснення парламентського контролю є Комітет з питань національної безпеки, оборони та розвідки. Однією із найпоширеніших форм діяльності цього комітету в контексті досліджуваної проблематики – засідання комітету, на якому заслуховується інформація щодо питання, яке має суспільне значення. Наразі, з огляду на триваючий воєнний стан, такі засідання проводяться в закритому режимі.

Серед питань, які перебувають на порядку денному цього комітету варто виділити наступні: ситуації щодо звинувачення окремих військовослужбовців офіцерського та вищого офіцерського складу Збройних Сил України; контррозвідувальна діяльність у силах оборони та на підприємствах оборонно-промислового комплексу; здійснення оборонних закупівель; ефективність використання особового складу та контролю за належним постачанням матеріально-технічних ресурсів; законопроектна робота щодо мобілізації й проходження військової служби та інших питань, що стосуються забезпечення національної безпеки; погодження пропозицій органів національної безпеки щодо напрямів використання бюджетних коштів; тощо [4].

Для здійснення парламентського контролю за діяльністю органів національної безпеки Верховною Радою України можуть створюватись й спеціальні суб'єкти. Зокрема, для вивчення, підготовки і попереднього розгляду окремих питань у сферах національної безпеки – українським парламентом можуть бути створені тимчасові спеціальні комісії, а для проведення розслідування з питань, що становлять суспільний інтерес, – тимчасові слідчі комісії, які діють у порядку, встановленому законом. Варто відзначити, що упродовж різних скликань Верховної Ради України саме спеціальні комісії, що стосувалися національної безпеки: захисту українських територій від зовнішніх загроз (передовсім від росії) та забезпечення Збройних Сил України, строювались найчастіше. Відповідні спеціальні комісії існують й при парламенті нинішнього скликання, однак, знову ж таки, з огляду на воєнний стан, інформація про діяльність останнього не поширюється в публічному просторі.

Парламентський контроль за діяльністю органів національної безпеки в контексті додержання конституційних прав і свобод людини і громадянина здійснюється Уповноваженим Верховної Ради з прав людини. Зокрема, останній розглядає заяви щодо протиправності призову на військову службу під час мобілізації на особливий період, проходження військової служби, в тому числі у підрозділах територіальної оборони, а також забезпечення соціальних прав військовослужбовців та членів їх сімей у воєнний час [7].

Ще одним способом здійснення парламентського контролю за діяльністю

органів національної безпеки є парламентські слухання. Останні проводяться в порядку, визначеному Регламентом Верховної Ради України, та стосуються питань національної безпеки і оборони, що становлять суспільний інтерес і потребують законодавчого врегулювання. У разі необхідності може офіційно запросити або вимагати присутності на пленарному засіданні Верховної Ради України для заслуховування посадових чи службових осіб органів сектору безпеки і оборони.

Яскравим прикладом реалізації цього способу є парламентське слухання, проведене понад 10 років тому, яке стосувалось перших порушень територіальної цілісності України зі сторони рф. В ході останніх констатованого, що «стан обороноздатності держави не забезпечує у повному обсязі нейтралізацію існуючих загроз і викликів» й зроблено висновок, що «все, що відбувається навколо України, буде пов'язано з триваючою російською військово-політичною кампанією, яка ведеться формами і способами так званої гібридної війни». Крім того, тогочасний голова Верховної Ради України подякував Збройним Силам України, Національній гвардії України, іншим силовим структурам, які продовжували наступ на російських загарбників [1].

Також досліджуваний контроль здійснюється шляхом аналізу щорічних письмових звітів про діяльність складових сектору безпеки і оборони від Кабінету Міністрів України, Служби безпеки України, Управління державної охорони України. За результатами вивчення останніх Парламент вносить корективи у нормотворчу діяльність, видаючи закони про внесення відповідних змін для посилення національної безпеки нашої держави.

Підсумовуючи всі вище наведені положення, приходимо до висновку, що парламентський контроль, особливо в умовах воєнного стану, є важливим інструментом, який надає змогу єдиному органу законодавчої влади України – Верховній Раді України – отримувати необхідну інформацію про виконання обов'язків та здійснення повноважень органами національної безпеки. Таким чином, український парламент як представник всього народу контролює використання бюджетних коштів, дотримання законів, ефективність роботи тих чи інших органів у досліджуваній сфері. Крім того, ефективний парламентський контроль дозволяє забезпечити прозорість діяльності органів національної безпеки, запобігти зловживанням та корупції, а також гарантувати, що дії цих органів відповідають інтересам суспільства і держави.

Список використаних джерел:

1. 23 липня 2014 року у Верховній Раді України відбулися парламентські слухання на тему: «Обороздатність України у XXI столітті: виклики, загрози та шляхи їх подолання». URL: https://www.rada.gov.ua/news/Novyny/Parlamentski_slukhannya/96314.html
2. Зварич І.Т., Зварич О.І., Дутчак Ж.І. Парламентський контроль у контексті вітчизняного та зарубіжного досвіду. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2020/02/zvarych_parlamentskyi.pdf
3. Конституція України від 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

4. Офіційний веб-сайт Комітету Верховної Ради України з питань національної безпеки, оборони та розвідки. URL: <https://komnbor.rada.gov.ua/>
5. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2018. № 31. Ст. 241.
6. Про Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10 лютого 2010 року № 1861-VI. Відомості Верховної Ради України. 2010. № 14-15, № 16-17. Ст. 133.
7. Уповноважений Верховної Ради з прав людини. URL: <https://www.ombudsman.gov.ua/uk/voyennij-stan/prava-vijskovosluzhbovciv>